

11A Počátky realismu v české literatuře (čtvrtá etapa národního obrození; Havlíček, Němcová)

50. léta 19. století

Umělecký směr: realismus

Po neúspěchu revoluce 1848 zachována mnohonárodnostní monarchie, upevněn absolutismus. Poddanství bylo zrušeno. Doba bachovského absolutismu – cenzura, policejní režim... Zlom v literárním vývoji – literatura se snaží zobrazovat svět reálně, vyjadřovat se kriticky k nedostatkům, podat nový obraz národního života. Proces NO se dovršuje v hospodářském, politickém i kulturním životě.

Karel Havlíček Borovský (1821-1856)

Novinář (zakladatel českého politického novinářství), kritik, básník, satirik a překladatel. Redaktor *Pražského posla*, *České včely*, *Národních novin* (satirická příloha *Šotek*), *Slovanu* (jediné české opoziční periodikum 1850/51). Narozen v Borové u Přibyslavi. 1851-55 ve vyhnanství v Brixenu.

Obrazy z Rus

Tyrolské elegie

Král Lávra

Křest svatého Vladimíra

Epigramy

Božena Němcová (1820-1862); dívčí jméno Barbora Panklová

Narozena ve Vídni, dětství prožila v rodině Panklových v Ratibořicích, babička Magdalena Novotná, manžel Josef Němec, často se stěhovala, stýkala se s vlastenci.

pohádky:

Národní báchorky a pověsti (*Jak Jaromil k štěstí přišel, Chytrá horákyně, O princezně se zlatou hvězdou na čele, O hloupém Honzovi, O Smolíčkovi...*)

Slovenské pohádky a pověsti (*O dvanácti měsíčkách, O Zlatovlásce, Sůl nad zlato...*)

folkloristické črty:

Obrazy z okolí domažlického

povídky: typické rysy českého venkova, rázovité postavy, sociální otázky

Divá Bára, Baruška, Karla, Dobrý člověk, Pan učitel = „hledání dobrého člověka“

V zámku a podzámčí, Chudí lidé, Pohorská vesnice = nespravedlivé uspořádání světa; realistické povídky, ale končí shovívavě; rozpory řešeny smířlivě; dominuje idealizace

Chyže pod horami

Babička (podtitul ***Obrazy z venkovského života***) realistické zobrazení venkovského

života, idealizované vztahy mezi lidmi (kněžna), harmonie s přírodou, vzpomínka na vlastní dětství, opakovaně zfilmováno

11B Souvětí souřadné

Věty v souvětí, které nejsou větným členem jiné věty, nazýváme věty hlavní. HV jsou mluvnicky nezávislé, a proto se na ně nelze zeptat.

Spojení dvou nebo více vět hlavních nazýváme **souvětí souřadné**.

Věty v něm bývají spojeny buď *bez spojky*, nebo některou ze *souřadících spojek*.

Mezi obsahy spojených vět může být různý **obsahový poměr**: slučovací, stupňovací, odporovací, vylučovací, příčinný/důvodový a následkový.

Takové spojení vět, ve kterém jsou jednotlivé věty **mluvnický rovnocenné**, žádná z nich není začleněna do jiné věty jako její větný člen, nazýváme **parataxi**. Věty si v něm zachovávají samostatnou komunikační funkci: *Já tam půjdu, ale bude mi to co platné?* = *první věta má fci oznámení, druhá fci otázky*.

Spojovací prostředky:

- ✘ asyndeton (beze spojovacího prostředku)
- ✘ souřadící spojky (*a, ale, avšak, nebo...*)
- ✘ souřadící vztažná zájmena (*což*) a příslovce (*načež, pročez*)
- ✘ příslovce (*Hned přšelo, hned svítilo slunce.*)

Poměr **slučovací**: obsahy vět jsou významově rovnocenné.

(*a, i, ani, pak, potom, i-i, ani-ani, jednak-jednak*)

Poměr **stupňovací**: obsah jedné věty je závažnější než obsah věty druhé.

(*ba, ba i, ba ani, dokonce, dokonce i, nadto, navíc, nejen-ale i, nejen-nýbrž*)

Poměr **odporovací**: obsahy vět jsou v nesouladu.

(*ale, avšak, nýbrž, a přitom, a zatím, a přece, ale přesto, a*)

Poměr **vylučovací**: obsahy vět se navzájem vylučují.

(*bud'-nebo, nebo, anebo, či*)

Poměr **důsledkový/následkový**: druhá věta vyjadřuje, co je následek/výsledek obsahu věty první.

(*a) proto, (a) tedy, (a) tudíž, (a) tak, takže*)

Poměr **příčinný/důvodový**: *Požár se rychle šířil, neboť (vždyť, totiž) vál prudký vítr*. Zde nejde o obsahový poměr mezi větami, nýbrž o různé způsoby vyjádření významové závislosti mezi obsahy dvou vět = na jednu se proto můžeme druhou zeptat! Souvětí s těmito spojkami pokládáme za variantu pořadících spojek typu *protože*.

Pravopis:

- ✘ čárku píšeme před všemi spojovacími výrazy kromě *a, i, ani, nebo, anebo* ve významu slučovacím
- ✘ před *a* ve významu odporovacím píšeme čárku: *Svítilo sluníčko, a bylo velmi chladno.*
- ✘ před důsledkovými spojovacími výrazy *,a proto;* *,a tedy;* *,a tak* píšeme čárku
- ✘ spojka *anebo* se píše zásadně dohromady!
- ✘ spojka *neboť* nemůže stát na začátku souvětí